

EUROPEJSKA PARTIA LUDOWA WOBEC OCHRONY KLIMATU I TRANSFORMACJI ENERGETYCZNEJ W ŚWIELE MANIFESTÓW WYBORCZYCH Z LAT 2019 I 2024

ALEKSANDRA KUSZTAŁ

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wydział Prawa i Nauk Społecznych

Instytut Stosunków Międzynarodowych i Polityk Publicznych

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4530-7690>

e-mail: aleksandra.kusztal@ujk.edu.pl

Abstrakt: Celem rozważań zawartych w niniejszym artykule jest analiza podstawowych założeń i ewolucji stanowiska Europejskiej Partii Ludowej – EPL (*European People's Party* – EPP) w zakresie zagadnień dotyczących ochrony klimatu oraz polityki i transformacji energetycznej, w świetle jej manifestów wyborczych z lat 2019 i 2024. Zestawienie treści manifestów stwarza okazję do odpowiedzi na pytanie, z jakim programem polityki energetycznej i klimatycznej EPL wchodzi w nową kadencję Parlamentu Europejskiego.

Słowa kluczowe: Europejska Partia Ludowa, chadecja, manifest wyborczy, klimat, energia, Zielony Ład

Title: The European People's Party Towards Climate Protection and The Energy Transition, in the light of the 2019 and 2024 Election Manifestos

Abstract: The purpose of the considerations contained in this article, is to analyse the basic assumptions and evolution of the European People's Party (EPP) position on climate protection issues and energy policy and transition, in the light of the party's 2019 and 2024 election manifestos. The juxtaposition of the content of the election manifestos provides an opportunity to answer the question with which energy and climate policy agenda the EPP enters the new term of the European Parliament.

Keywords: European Peoples Party, Christian Democrats, election manifesto, climate, energy, Green Deal

WPROWADZENIE

Celem rozważań zawartych w niniejszym artykule jest analiza podstawowych założeń i ewolucji stanowiska Europejskiej Partii Ludowej – EPL (*European People's Party* – EPP) w zakresie zagadnień dotyczących ochrony klimatu oraz transformacji energetycznej, w świetle partyjnych manifestów wyborczych z lat 2019 i 2024, ogłaszanych przed wyborami do Parlamentu Europejskiego (PE) w tych okresach. Jest to kwestia istotna szczególnie wobec faktu, że Europejska Partia Ludowa na forum Parlamentu Europejskiego tworzy najstarszą i od V kadencji w roku 1999 (samodzielnie lub w koalicji) najliczniejszą grupę polityczną, pod nazwą Grupa Europejskiej Partii Ludowej – Chrześcijańscy Demokraci (*Group of the European People's Party – Christian Democrats*) [European People's Party, 2024]. Status ten potwierdziła również w 2024 roku, w wyborach do PE X kadencji, zdobywając ostatecznie 188 mandatów i stanowiąc ponownie trzon tzw. wielkiej koalicji frakcji proeuropejskich oraz odgrywając wiodącą rolę we wskazaniu kandydatury i ponownym wyborze Ursuli von der Leyen na stanowisko przewodniczącej Komisji Europejskiej w lipcu 2024 roku [Klosidis, Kolinska, 2024]. Obecnie EPL skupia pod swoim szyldem 84 partie i organizacje partnerskie o profilu chadeckim, ludowym oraz konserwatywno-liberalnym, pochodzące z 44 państw europejskich, zarówno będących, jak i niebędących członkami Unii Europejskiej i stanowi najbardziej wpływową politycznie reprezentację europejskiej chadecji w strukturach Unii Europejskiej [European People's Party, 2024]. Warto też nadmienić, że w grupie politycznej EPP zasiadają eurodeputowani z dwóch partii współtworzących koalicję rządzącą w Polsce, po wyborach 15 października 2023 roku, tj. Platformy Obywatelskiej oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego.

Przegląd założeń programowych partii dokonywany jest na cyklicznych kongresach, podczas których w latach wyborów do Parlamentu Europejskiego zatwierdzane są tzw. manifesty wyborcze partii. Prezentują one w syntetycznej formie stanowisko i program polityczny partii w odniesieniu do najważniejszych zagadnień, w tym kwestii związanych z transformacją energetyczną i ochroną klimatu [Jones, 2024]. Zestawienie treści manifestów wyborczych z lat 2019 i 2024 – a więc z poprzedniej i aktualnej kampanii wyborczej, w odniesieniu do tych obszarów tematycznych – daje znakomitą okazję do odpowiedzi na pytania: jak EPL postrzega pojęcie ochrony klimatu i transformacji energetycznej, jakie są najważniejsze cele partii w tym zakresie, jakim zmianom uległy one w ciągu ostatnich pięciu lat i z jakim programem polityki energetycznej i klimatycznej liderującą partia wchodzi w nową kadencję Parlamentu Europejskiego [Kocsis, Stratulat,

2024: 3–7]. Podstawę analizowanego piśmiennictwa, stanowią oryginalne manifesty wyborcze EPL z lat 2019 i 2024, w języku angielskim: *EPP Manifesto. Let's open the next chapter for Europe together*, (Brussels 2019) oraz *EPP 2024 Manifesto. Our Europe, a safe and good home for the people*, (Brussels 2024), a także opracowanie, wydane przez European Policy Centre: *EU Elections 2024: What do party manifestos say on key policy issues?* (Brussels 2024). W obrębie omawianego tematu, wskazać także warto oficjalne dokumenty, zatwierdzone przez prezydium EPL, z okresu kadencji PE 2019–2024, również w języku angielskim: *Climate Resolution. EPP vision for a sustainable planet cutting the emissions while creating jobs* (Brussels 2019), *EPP Position Paper: Decarbonising Europe's economy with ambition* (Brussels 2020), *EPP Resolution. Tackling the high energy prices* (Brussels 2021), *EPP leading the sustainable transition towards a climate-neutral future* (Brussels 2022), *EPP Statement on a European Energy Union for a Prosperous, Secure, Carbon-Neutral Future* (Brussels 2022).

MANIFEST WYBORCZY EUROPEJSKIEJ PARTII LUDOWEJ 2019:
„OTWÓRZMY WSPÓLNIE KOLEJNY ROZDZIAŁ DLA EUROPY”

Nie ulega wątpliwości, że w ciągu dwóch pierwszych dekad XXI wieku, temat zmian klimatycznych wywołanych działalnością człowieka oraz problem ich spowolnienia, jeśli już nie wyeliminowania, m.in. na drodze transformacji energetycznej, ogromnie zyskał na znaczeniu, wychodząc poza wąskie pole zainteresowania ekspertów lub aktywistów, stając się jednym z głównych tematów politycznych w przestrzeni euroatlantyckiej i koniecznym punktem odniesienia dla głównych europejskich partii politycznych i ich liderów, co znalazło swoje odzwierciedlenie w programach i kampaniach wyborczych [Łapiński, 2022]. W przypadku wyborów do Parlamentu Europejskiego w roku 2019 temat ochrony klimatu i transformacji energetycznej stał się jednym z widocznych punktów kampanii wyborczej Europejskiej Partii Ludowej, jednak w oparciu o treści samego manifestu trudno byłoby wskazać te wątki jako szczególnie istotne lub wiodące w przedwyborczym programie partii. Zasadniczo EPL w swym manifestcie podkreślała raczej szczególną rangę wyborów w roku 2019, zwracając uwagę na fakt, że Europa i Unia Europejska znalazły się na rozdrożu, pomiędzy wiarą w możliwość dalszej, skutecznej współpracy państw europejskich, zmierzającej do wspólnego dobra, a zwróceniem się ku narodowym partykularyzmom i populizmowi. Wśród źródeł owego napięcia między tymi dwoma skrajnymi scenariuszami europejskiej przyszłości, wskazano na fakt, iż wiek XXI, w przeciwieństwie do oczekiwań,

okazał się nie czasem pokoju, dobrobytu i bezpieczeństwa, lecz przyniósł Europie i Unii Europejskiej wyjątkową kumulację zagrożeń. Wymieniono wśród nich: agresywny autorytaryzm (szczególnie w przypadku Chin i Federacji Rosyjskiej), nasilone ruchy migracyjne i presję nielegalnej migracji na zewnętrzne granice UE oraz wykorzystywanie migrantów oraz surowców energetycznych w działaniach hybrydowych mających na celu społeczną destabilizację i podważenie zaufania do państwa. Ponadto wskazano na niemal permanentne zagrożenie terrorystyczne, godzące w podstawy wolnych, otwartych europejskich społeczeństw, na zagrożenia ideologiczne związane z populizmem i demagogią koncentrującą się wokół narodowych egoizmów i nacjonalizmu, ale także wokół radykalnych haseł ekologicznych, które są przez EPL odrzucane. Radykalny ekologizm, prezentowany przez aktywistów, określony został mianem *green narrow-mindedness* (co przetłumaczyć można jako ciasną, małostkową „zieloną” mentalność) i oceniony jako stanowiący zagrożenie dla stabilnego rozwoju gospodarczego i wolnego handlu w Europie [*EPP Manifesto...*, 2019: 1]. W ten sposób, w swym wyborczym manifestie z 2019 roku, EPL wyraziła sprzeciw wobec ideologizacji problemu zmian klimatycznych i transformacji energetycznej. Problem ten winien być postrzegany, w opinii partii, jako zagadnienie praktyczne, dla którego należy poszukiwać skutecznych, ale także społecznie możliwych do przyjęcia rozwiązań prawnych i strategicznych. Sam bowiem problem zmian klimatycznych nie został w manifestie z roku 2019 w żaden sposób zanegowany. Przeciwnie, wskazano go jako jedno z głównych zagrożeń, z którymi przyszło zmagać się ludzkości w XXI wieku. W dokumencie stwierdzono wprost: „Globalny klimat zmienia się, zagrażając naszemu dobrostanowi i dobrobytowi” [*EPP Manifesto...*, 2019 :1]. Jednocześnie, główną receptą na przeciwdziałanie temu i innym zagrożeniom o charakterze globalnym, jest – zdaniem EPL – współdziałanie. W ocenie EPL, wydarzenia ostatnich lat drugiej dekady XXI wieku udowodniły, że same państwa narodowe nie są w stanie zapewnić swoim obywatelom pełnej i skutecznej ochrony. Tylko wspólne działania mogą przyczynić się do rozwiązania problemów, takich jak nielegalna migracja, problem terroryzmu i zorganizowanej przestępczości, oraz przeciwdziałać nowym zagrożeniom militarnym, kształtować globalizację i skutecznie walczyć ze zmianami klimatu. Na takim założeniu oparta jest zawarta w manifestie wizja zjednoczonej Europy i zadań dla Unii Europejskiej [*EPP Manifesto...*, 2019: 2]. W manifestie wyróżniono cztery główne bloki tematyczne, wskazujące najpilniejsze zadania i cele dla zjednoczonej Europy. Są to: Europa, która chroni swoich obywateli; Europa, która chroni europejski styl życia; Europa oferująca możliwości rozwoju; wreszcie Europa, która aktywnie włącza swoich obywateli w proces demokratycznego sprawowania władzy.

Kwestie klimatyczne i energetyczne, ujęte zostały w pierwszym z tych bloków tematycznych – „Europa, która chroni swoich obywateli”. Podejmując wątek zmian klimatycznych i przeciwdziałania im, podkreślono przede wszystkim gospodarczy wymiar zagadnienia oraz – charakterystyczny dla chadecji – argument dotyczący solidarności międzypokoleniowej, z której wynika zobowiązanie do przekazania czystej, zdatnej do życia planety przyszłym pokoleniom. Jednocześnie w manifestie wyrażono poparcie dla założeń Porozumienia Paryskiego z 2015 roku, wskazując przy tym na ich naukowe podstawy [EPP Manifesto..., 2019: 4]. Warto przypomnieć w tym miejscu, iż pod nazwą tą kryje się porozumienie końcowe Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (*United Nations Framework Convention on Climate Change, 21st Conference of the Parties*) podpisane przez 194 państwa i Unię Europejską podczas COP21 w Paryżu, w grudniu 2015 roku [Adoption of the Paris Agreement... 2015]. Kluczowym celem porozumienia było utrzymanie wzrostu średniej globalnej temperatury na poziomie poniżej 2 stopni Celsjusza w stosunku do okresu sprzed ery przemysłowej oraz dążenie do ograniczenia tego wzrostu do 1,5 stopnia. Porozumienie to zakładało również, że kraje rozwinięte będą wspierać kraje rozwijające się w dostosowaniu się do skutków zmiany klimatu i wdrażaniu niskoemisyjnych technologii [Porozumienie Paryskie... 2024].

W nawiązaniu do tego ostatniego wątku, w omawianym manifestie wyborczym jako główne cele działań na rzecz ochrony klimatu wskazano po pierwsze znalezienie dróg pogodzenia działań na rzecz ochrony klimatu i bioróżnorodności z utrzymaniem dynamiki gospodarczej, a po drugie dążenie do tego by Europa nadal pozostawała liderem w obszarze walki ze zmianami klimatu i tworzenia czystych technologii. Jednocześnie kwestię ochrony klimatu określono jako zagadnienie z zakresu polityki gospodarczej i fundamentalny element tejże, zwłaszcza z perspektywy jej przyszłości (*future-oriented economic policy*) [EPP Manifesto..., 2019: 4]. Trzy najważniejsze działania zadeklarowane przez EPL w omawianym obszarze tematycznym manifestu 2019 obejmowały:

1. zapewnienie efektywnej ceny jednostek emisji CO₂, dzięki dobrze funkcjonującemu systemowi handlu uprawnieniami do emisji (UE ETS), i zachęcanie do redukcji emisji w przemyśle i sektorze energetycznym;
2. umożliwienie inwestycji i rozwoju innowacji w sferze wszystkich rozwiązań technologicznych w zakresie mobilności niskoemisyjnej. Wszystkie formy transportu powinny przyczyniać się do redukcji emisji gazów cieplarnianych. Inteligentne pojazdy, wzbogacone innymi rozwiązaniami w zakresie mobilności, powinny jeszcze bardziej przyczynić się do zmniejszenia emisji CO₂ z transportu oraz umożliwić ustanowienie europejskich standardów

ładowania pojazdów elektrycznych, aby zagwarantować UE bycie jednym ze światowych liderów w dziedzinie e-mobilności;

3. budowa realnej unii energetycznej, w której energia elektryczna i gaz będą towarami swobodnie przepływającymi przez granice, przyczyniając się do obniżenia kosztów życia obywateli i wspierania opłacalnej ekspansji odnawialnych źródeł energii oraz gwarantując państwom Unii Europejskiej, że żadna zewnętrzna siła nie będzie zdolna podważyć ich bezpieczeństwa energetycznego [*EPP Manifesto...*, 2019: 4].

Drugim aspektem, w którym w manifestcie 2019 odniesiono się do kwestii klimatycznych, był wątek stosunku do rolnictwa i Wspólnej Polityki Rolnej (*Common Agricultural Policy – CAP*), omówiony w bloku tematycznym „Europa, która oferuje możliwości rozwoju”. Podkreślenie w manifestcie znaczenia i rangi europejskiego rolnictwa, także w kontekście ochrony klimatu i zielonej transformacji, jest sprawą oczywistą, biorąc pod uwagę znaczenie partii ludowych i chłopskich w „rodzinie” EPL. W manifestcie 2019 ocena europejskiego rolnictwa jest bardzo silnie nacechowana przywiązaniem do tradycyjnie pojmowanych wspólnot i rodzinnych gospodarstw rolniczych oraz ich roli w środowisku. Podkreślona została wysoka jakość żywności produkowanej w Europie, określonej jako wyróżniająca się wysokimi standardami w perspektywie globalnej, ale także rola rolnictwa i rolników w kształtowaniu i zachowywaniu rolniczego krajobrazu oraz kultywowaniu budowania wiejskich wspólnot społecznych. Stąd podkreślenie znaczenia małych i średnich gospodarstw rodzinnych w kontekście Wspólnej Polityki Rolnej, której celem powinno być zapewnienie kolejnym pokoleniom możliwości korzystania z żywności wyprodukowanej na lokalnych europejskich rynkach, w oparciu o wysokie standardy i tradycyjną produkcję. Jednocześnie zwrócono także uwagę na fakt, że preferowane gospodarstwa rodzinne borykają się z wieloma trudnościami związanymi z utrzymaniem konkurencyjności i wymogów zrównoważonej produkcji [*EPP Manifesto...*, 2019...: 10]. Deklaracje dotyczące kształtu Wspólnej Polityki Rolnej w nowych warunkach związanych z podjęciem intensywniejszych działań na rzecz ochrony klimatu, przedstawione w manifestcie 2019, obejmowały:

- I. zobowiązanie do modernizacji CAP, zmierzającej w kierunku bardziej sprawiedliwego podziału środków finansowych, preferowania zrównoważonej produkcji i większego nakierowania na rezultaty, przy jednoczesnym poszanowaniu zasady subsydiarności i dopasowaniu wspólnych, unijnych wymogów do lokalnych warunków. Szczególne wsparcie w zmaganiach z wyzwaniami globalizacji, wymogami dotyczącymi bezpieczeństwa produkcji żywności oraz zmianami klimatycznymi powinny otrzymać małe i średnie gospodarstwa

- rodzinne. Dla zapewnienia bezpiecznej przyszłości europejskiego, zrównoważonego środowiskowo rolnictwa specjalne zachęty w obszarze CAP powinny być kierowane do młodych rolników oraz kobiet pracujących w rolnictwie;
2. ograniczenie biurokracji w obszarze CAP poprzez uproszczenie procedur i szersze stosowanie rozwiązań cyfrowych;
 3. ochronę wysokich standardów i konkurencyjności w europejskim rolnictwie, rybołówstwie i produkcji żywności, zwłaszcza w zderzeniu z niskiej jakości żywnością z importu produkowaną w sposób szkodliwy dla środowiska naturalnego, poprzez zwalczanie nieuczciwych praktyk w negocjacjach i umowach handlowych oraz eliminację podwójnych standardów dotyczących jakości sprzedawanej na rynkach europejskich żywności, powodujących kierowanie oferty produktów spożywczych gorszej jakości do uboższych obywateli UE, traktowanych tym samym jako obywatele drugiej kategorii [*EPP Manifesto...*, 2019: 10].

W powyższych deklaracjach uwagę zwracają dwa charakterystyczne elementy. Z jednej strony mocno koncentrują się one wokół sztandarowych punktów ideowych europejskiej chadecji, takich jak współdziałanie, subsydiarność, solidarność międzypokoleniowa, podkreślanie znaczenia rozwoju gospodarczego, handlu i przedsiębiorczości, aprecjacja tradycyjnego rolnictwa ujętego w ramy rodzinnych, małych i średnich gospodarstw, odrzucenie – zwłaszcza skrajnej – ideologizacji haseł ekologicznych, skutkującej brakiem uważności wobec grup ponoszących największe koszty „zielonej” transformacji. Jednocześnie uderzający jest fakt, że kwestie klimatyczne i związane z transformacją energetyczną nie zajmują szczególnie dużo miejsca w programie wyborczym EPL z roku 2019. Dotyczy to zwłaszcza kwestii transformacji energetycznej, której w manifestie w ogóle nie poświęcono osobnego wątku, zaś słowo „energia” (*energy*) pada w całym dokumencie zaledwie czterokrotnie, z czego trzykrotnie w obrębie przywołanych powyżej deklaracji partii, dotyczących szeroko rozumianej polityki klimatycznej i raz w kontekście budowy wspólnej infrastruktury energetycznej [*EPP Manifesto...*, 2019: 4, 7]. Także i słowo „klimat” (*climate*) nie było słowem-kluczem manifestu, użyto go bowiem w całym dokumencie zaledwie ośmiokrotnie [*EPP Manifesto...*, 2019: 1–2, 4, 10]. Odniesień do planowanej strategicznej „zielonej” reformy lub stworzenia ogólnoeuropejskiego prawa o klimacie manifest nie zawiera w ogóle.

Uderzający jest także fakt, że nawiązania do tematyki klimatycznej i energetycznej oraz wspólnej polityki rolnej są bardzo ogólne. Przekaz zawarty w manifestie ma charakter bardzo uproszczony, hasłowy, pozbawiony szczegółów, a w wielu aspektach, np. dynamicznego rozwoju europejskiej branży „zielonej”

i „inteligentnej” motoryzacji, wręcz naiwny i życzeniowy. Jest to uderzające, zważywszy na fakt, że niemal natychmiast po wyborach do Parlamentu Europejskiego, na potrzeby których manifest został przygotowany i które odbyły się w maju 2019, niebędąca pierwotnie w gronie tzw. głównych kandydatów (*Spitzenkandidaten*) do objęcia funkcji lidera Komisji Europejskiej, kandydatka EPL – Ursula von der Leyen, już podczas prezentacji swych priorytetów politycznych w lipcu 2019, przedstawiła bardzo ambitny i daleko idący plan „zielonej” reformy, będący kanwą dla Europejskiego Zielonego Ładu [Łapiński, 2022]. Podstawowe tezy, zaprezentowane przez kandydatkę na przewodniczącą KE z ramienia EPL, których próżno szukać w manifestie 2019, obejmowały zdefiniowanie globalnych zmian klimatycznych jako jednego z kluczowych procesów destrukcyjnych, obok zmiany demograficznej, niekontrolowanej globalizacji i gwałtownej, niekontrolowanej cyfryzacji. Odpowiedzią na to wyzwanie miały być, zdaniem von der Leyen, neutralność klimatyczna Europy osiągnięta do roku 2050 oraz zwiększenie redukcji gazów cieplarnianych do roku 2030 nawet o 55% [Łapiński, 2022]. Już miesiąc później, przedstawiając skład nowej Komisji oraz jej program, przewodnicząca wskazała ochronę klimatu jako najważniejszy cel w kadencji (pierwsze europejskie prawo o klimacie miało zostać przedstawione w ciągu pierwszych 100 dni prac Komisji) oraz w zakresie globalnego przywództwa Unii Europejskiej [*Europejski Zielony Ład...* 2019]. Koncept „zielonej” reformy przedstawiany był jako niesłychanie nowatorski, zmierzający w zasadzie w kierunku wykreowania nowego, oryginalnego modelu gospodarczego, łączącego redukcję szkodliwego wpływu gospodarki na środowisko z jej dynamicznym rozwojem, intensywnym postępem technologicznym i cyfrowym, innowacyjną strategią przemysłową, tworzeniem nowych miejsc pracy oraz opartą na zasadach sprawiedliwości i solidarności społecznej transformacją energetyczną [Łapiński, 2022; *Europejski Zielony Ład...* 2019]. Przy tej okazji pojawiły się także zapewnienia, że ponieważ UE odpowiada za ok. 8% globalnych emisji, wzmocniona zostanie presja na współpracę międzynarodową, realizowaną m.in. w sferze umów handlowych z partnerami spoza UE (zwłaszcza Chinami), czy poprzez wprowadzenie „cła węglowego”. Co do źródeł finansowania, wskazany został nie tylko budżet UE, ale przede wszystkim rynki finansowe i prywatne inwestycje, a także partnerstwo prywatno-publiczne. Padła również propozycja przekształcenia segmentu Europejskiego Banku Inwestycyjnego w Bank Klimatyczny [Łapiński, 2022].

W praktyce Europejski Zielony Ład jest pakietem reform dotyczącym wszystkich sektorów gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem transportu, energii, rolnictwa, budownictwa, przemysłu stalowego, cementowego, teleinformatycznego, tekstylnego i chemicznego. Jego celem jest osiągnięcie przez Europę do roku

2050 neutralności klimatycznej, tj. emisyjności szkodliwych substancji przez gospodarkę człowieka równej wartościom możliwym do pochłonięcia przez środowisko (gleby, roślinność – głównie lasy, zbiorniki wodne). Dla osiągnięcia tego celu program Zielonego Ładu przewidywał wprowadzenie nowej strategii na rzecz różnorodności biologicznej do roku 2030, nowej strategii przemysłowej, planu działania UE dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym oraz przyspieszenia przejścia na zrównoważoną i inteligentną mobilność oraz przedłożenie wniosków w sprawie Europy wolnej od zanieczyszczeń (m.in. strategia w zakresie chemikaliów) oraz budowania i remontowania budynków w sposób oszczędzający energię i inne zasoby. Zielony Ład obejmował również strategię „od pola do stołu” dotyczącą zrównoważonej żywności, zakładającą zmniejszenie do 2030 roku stosowania środków ochrony roślin o co najmniej 50%, stosowania nawozów o co najmniej 20% oraz zmniejszenie utraty składników pokarmowych o co najmniej 50%, bez ryzyka zmniejszenia żyzności gleby. Jednocześnie, by finansowo i technicznie złagodzić koszty i wyzwania związane z realizacją powyższych założeń – zwłaszcza w regionach zapóźnionych w dziedzinie transformacji klimatycznej i energetycznej, które mogą ucierpieć w wyniku przechodzenia do modelu gospodarki niskoemisyjnej – przewidziano utworzenie tzw. mechanizmu sprawiedliwej transformacji. W jego ramach w latach 2021–2027 przeznaczono kwotę 55 mld euro na wsparcie dla osób, przedsiębiorstw, regionów oraz państw członkowskich, dla których transformacja będzie szczególnie trudna. Głównym filarem mechanizmu jest fundusz na rzecz sprawiedliwej transformacji, którego budżet wynosi 17,5 mld euro. Wsparcie ze środków funduszu przeznaczone ma być na przekwalifikowanie pracowników i pomoc w poszukiwaniu pracy, rozwój małych i średnich przedsiębiorstw oraz tworzenie nowych firm, rozwój czystych technologii i redukcję emisji, a wreszcie na badania i innowacje [*Europejski Zielony Ład*, 2019; *Europejski Zielony Ład*, 2024].

Finalny projekt Europejskiego Zielonego Ładu zaprezentowany został w grudniu 2019 roku, w pół roku po wyborach. Zatem założenia tak szeroko zakrojonej, wręcz rewolucyjnej „zielonej” reformy, w sektorze, który nie był dotychczas domeną europejskiej chadecji i kojarzony był przede wszystkim z ideową, niekiedy wręcz skrajną lewicą, musiały być co najmniej dyskutowane na forum EPL w okresie poprzedzającym wybory oraz podczas kongresu partii, kiedy zatwierdzano ostateczny tekst manifestu wyborczego. Jednak nie znalazły się one finalnie w manifestie, stawiając niejako wyborców europejskiej chadecji przed faktem dokonanym, w momencie wyłonienia składu Komisji Europejskiej, na czele z jej nową przewodniczącą – Ursulą von der Leyen, która, uzasadniając konieczność wprowadzenia Zielonego Ładu, powołała się na głosy europejskich wyborców,

pragnących bardziej zdecydowanych działań na rzecz ochrony klimatu [Łapiński, 2022]. Nie ulega jednak wątpliwości, iż o tak ambitnych planach zaangażowania EPL na rzecz klimatu, wyborcy nie znaleźli informacji w manifestie wyborczym 2019. Tymczasem o tym, że założenia Zielonego Ładu były w partii znane i omawiane świadczy fakt, że frakcyjni koledzy przewodniczącej KE udzieli jej szerokiego poparcia, podkreślając nowatorskie podejście do tematu zmierzania się ze zmianami klimatycznymi na drodze innowacyjności, konkurencyjności, tworzenia nowych miejsc pracy, w formie dążenia do powstawania nowych branż i przedsiębiorstw czy oryginalnych, europejskich, przełomowych wynalazków. Szczególną uwagę zwrócono tu na rozwój sektora „zielonej” mobilności i czystych pojazdów, w którym upatrywano szans na zahamowanie dezindustrializacji europejskiej gospodarki. Jedną z najbardziej znanych deputowanych EPL, Esther de Lange określiła program swojej partii w dziedzinie ochrony klimatu słowami: „Nie jesteśmy klimatycznymi wojownikami, lecz klimatycznymi nerdami” [Łapiński, 2022].

MANIFEST WYBORCZY EUROPEJSKIEJ PARTII LUDOWEJ 2024:
„NASZA EUROPA BEZPIECZNY I DOBRY DOM DLA LUDZI”

Założenia Zielonego Ładu, mimo powoływania się przez EPL i przewodniczącą van der Leyen na wolę wyborców, dotyczącą zwiększenia zakresu ambicji i tempa reakcji na zmiany klimatyczne, oraz konieczność transformacji energetycznej, napotkały w okresie kadencji Parlamentu Europejskiego 2019–2024 na znaczną krytykę, a niekiedy aktywny sprzeciw. Przybrał on m.in. formę protestów rolników, którzy występowali nie tylko przeciwko przywołanym powyżej ograniczeniom, dotyczącym stosowania chemicznych środków ochrony i nawożenia roślin, ale także nadmiernie rozbudowanym procedurom biurowym w obszarze CAP, związanym z „zieloną” reformą, a stanowiącym całkowite zaprzeczenie zawartych w manifestie 2019 obietnic, dotyczących ograniczenia biurokracji i redukcji uciążliwych dla rolników formalności w ramach Wspólnej Polityki Rolnej [Jones, 2024]. Krytyczne opinie wzbudziły także założenia tzw. dyrektywy budynkowej, dotyczącej m.in. warunków termomodernizacji oraz ograniczeń w ogrzewaniu budynków, przy stopniowej eliminacji paliw kopalnych [Simon, Taylor, Kurmayer, Messad, 2023]. Również ambitne plany zapobieżenia dezindustrializacji Europy, poprzez opanowanie rynku elektromobilności, okazały się trudne do zrealizowania wobec agresywnej konkurencji Chin w tej branży, którą to konkurencję starano się ograniczyć na poziomie taryf handlowych, co doprowadziło do konfliktów celnych

z Państwem Środka [Misiura, 2024; Walewska, 2024]. Europejska Partia Ludowa kilkakrotnie odnosiła się w kadencji PE 2019–2024 do omawianych kwestii, nie tylko poprzez wystąpienia i głosowania deputowanych na forum PE, z których zresztą wnioskować było można, że choć fundamentalne komponenty Zielonego Ładu uzyskiwały przez długi czas dostateczne poparcie, by je dalej procedować, to jednak entuzjazm wobec „zielonej” reformy, zaczął w partii słabnąć. Dowodem na to był fakt, że w roku 2023 deputowani EPL zaczęli być krytykowani m.in. przez politycznych przeciwników z Lewicy za zorganizowanie kampanii mającej na celu zablokowanie projektu legislacji o odbudowie przyrody, mającego na celu przywrócenie co najmniej 20% ekosystemów lądowych i morskich do 2030 roku. Widoczne oznaki, że w partii pojawiły się wątpliwości dotyczące kluczowej polityki środowiskowej, groziły konfliktem z przewodniczącą von der Leyen, choć i ona również była krytykowana za poddanie się presji politycznej i dążenie do łagodzenia najbardziej radykalnych założeń Zielonego Ładu, którego była orędowniczką. By uciszyć głosy o rozdzwieku w partii przed wyborami do PE w 2024 roku, grupa chadecka oficjalnie zadeklarowała otwarcie „kolejnej fazy” Zielonego Ładu, nadającej priorytet technologii „wyprodukowanej w Europie”, w celu zwiększenia konkurencyjności w stosunku do USA i Chin, oraz zapewnienia rolnikom, rybakom oraz małym oraz średnim przedsiębiorcom większego wsparcia finansowego, w celu dostosowania się do transformacji [Jones, 2024].

Próba zrównoważenia rozbieżnych tendencji w partii, widoczna była w pracach nad manifestem wyborczym 2024, w którego projekcie – ujawnionym na skutek wycieku do mediów – mowa była m.in. o zmianie unijnego zakazu sprzedaży nowych samochodów emitujących CO₂ od 2035 roku w brzmieniu: „Odrzucamy politykę zakazu – taką jak zakaz silników spalinowych – i jak najszybciej ją zrewidujemy”. Pomysł takiego sformułowania został jednak wykluczony z treści dokumentu w ostatniej chwili, a finalny tekst manifestu precyzował, że to „inżynierowie, a nie politycy, wraz z rynkiem powinni decydować o najlepszej technologii w celu osiągnięcia neutralności węglowej” [Michalopoulos, 2024]. Ostateczny tekst manifestu 2024 odzwierciedlał balansowanie pomiędzy różnymi stanowiskami, obiecując podjęcie ambitnych działań na rzecz klimatu, lecz przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa gospodarczego.

Podejście to widoczne jest w samej strukturze manifestu 2024, w której wątki związane z ochroną klimatu i kwestiami energetycznymi umieszczone zostały w drugim bloku tematycznym dokumentu, poświęconym społecznej gospodarce rynkowej: „Nasza Europa wierzy w społeczną gospodarkę rynkową”, co miało na celu ulokowanie problemu w odbiorze czytelnika, w przestrzeni gospodarczej, a nie politycznej, oraz praktycznej, a nie ideologicznej. W punkcie zatytułowanym

„Europa rozwija się, chroniąc ludzi i planetę”, ponownie potwierdzono przekonanie o wiodącej roli Europy w dziedzinie globalnej ochrony klimatu. Jednocześnie manifest zawierał bezpośrednie odniesienie do Zielonego Ładu, akcentując, iż źródłem powstania jego koncepcji była konieczność ochrony i zabezpieczenia ludzi i planety wobec zmian klimatycznych [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 13]. Niemniej w ślad za tym stwierdzeniem, następuje kolejne: Zielony Ład został zaprojektowany jako fundament przyszłego, europejskiego dobrobytu. Powołano się na dane (których źródeł nie podano) z roku 2022, wskazujące, iż w roku tym emisja gazów powodujących efekt cieplarniany została w Europie zredukowana o 2,5%, podczas gdy wzrost gospodarczy podniósł się o 3,5%. Fakt ten został zinterpretowany jako dowód na skuteczne połączenie redukcji szkodliwych emisji ze wzrostem gospodarczym [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 13]. Podkreślono także, choć również bez wskazania konkretnych przykładów, że europejski biznes rozwijać zaczął nowe „zielone” technologie i rozwiązania, które dla dalszego rozwoju i planowania kolejnych inwestycji potrzebują politycznej przewidywalności, a taką właśnie gwarantuje im Zielony Ład, jako wieloletnia agenda legislacji w dziedzinie prawa dotyczącego ochrony klimatu. Jednocześnie podkreślono, że dzięki koncepcji Zielonego Ładu w kształcie zaproponowanym przez EPL dokonało się wyraźne przesunięcie agendy celów klimatycznych z płaszczyzny ideologicznej na płaszczyznę gospodarczą i szeroko rozumianego bezpieczeństwa, co wytyczyło jasny kierunek inwestycji i innowacji mających doprowadzić Europę do punktu, w którym w roku 2050 stanie się pierwszym kontynentem neutralnym klimatycznie [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 14]. Okres po wyborach parlamentarnych 2024 zapowiedziany został – jak już wspomniano – jako kolejna faza realizacji Zielonego Ładu – faza implementacji, w której kontynuowane będzie wsparcie europejskiego przemysłu w procesie transformacji od tzw. *Net-Zero Industry Act* (rozporządzenie w założeniu tworzące prostsze i przewidywalne ramy prawne dla przemysłu bezemisyjnego) [*The Net-Zero Industry Act...*, 2024] do *Critical Raw Material Act* (rozporządzenie ustanawiające ramy bezpiecznych i zrównoważonych dostaw surowców krytycznych, które do 2030 roku mają w co najmniej 10% pochodzić z obszaru UE, co najmniej 40% rocznego zużycia podlegać ma przetwarzaniu na terenie Unii, a co najmniej 15% rocznego zużycia pochodzić z recyklingu, zaś na każdym etapie przetwarzania limit zużycia surowca pochodzącego z jednego państwa trzeciego ma wynosić 65%) [*Critical Raw Materials Act...* 2024]. Podkreślono, że strategia przemysłowa, będąca częścią Zielonego Ładu, ma na celu wspieranie każdego sektora przemysłu w budowie modelu biznesowego, sprzyjającego dekarbonizacji. Transformacja taka jest zaś konieczna dla zachowania konkurencyjności firm europejskich, które powinny gwarantować

rozwój technologii czystego przemysłu w Europie [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 14]. Co charakterystyczne, bardzo silnie deklarowane i podkreślone w manifestie zostało podejście do problemu zagadnień regulowanych w ramach Zielonego Ładu w sposób wolny od ideologii, a koncentrujący się na zagadnieniach czysto gospodarczych, takich jak uniknięcie dezindustrializacji, zagwarantowanie wzrostu gospodarczego, innowacyjność i – nade wszystko – konkurencyjność: „Zielony Ład nie jest dla nas nową ideologią, za którą opowiadają się Zieloni czy socjaliści, ale znakiem rozpoznawczym lepiej prosperującej, innowacyjnej, konkurencyjnej i zrównoważonej Europy, której wizję proponuje EPL” [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 14].

Wprost wskazana została zatem opozycja: partie socjalistyczne i partie Zielonych ideologizują zagadnienie ochrony klimatu, dążąc do narzucenia zmian w stylu życia Europejczyków, zaś EPL postrzega je jako praktyczny problem, konieczny i możliwy do rozwiązania przy użyciu narzędzi ekonomicznych i prawnych: „Stawiamy na innowacyjne koncepcje i rynkowe instrumenty ochrony klimatu, takie jak handel emisjami, ekspansja odnawialnych i innych niskoemisyjnych źródeł energii oraz gospodarka i biogospodarka o obiegu zamkniętym” [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 14]. Kluczem do sukcesu w walce ze zmianami klimatycznymi jest zatem wg EPL maksymalne wykorzystanie nowych technologii i unikanie powodowanych ideologią uprzedzeń politycznych wokół tego tematu. W manifestie znalazły się sformułowania sugerujące wręcz konieczność ograniczenia ingerencji UE do tworzenia ram prawnych rozwiązań, o których technologicznych szczegółach winien decydować rynek i możliwości techniczne: „UE może wyznaczyć cele w zakresie redukcji emisji gazów cieplarnianych, ale musi pozostawić prywatnym, lokalnym i przemysłowym podmiotom możliwość znalezienia odpowiednich rozwiązań technologicznych. (...) Inżynierowie, a nie politycy, wraz z rynkiem powinni decydować o najlepszej technologii w celu osiągnięcia neutralności węglowej”. I dalej: „Chcemy silnego wsparcia (...) i większej suwerenności strategicznej w dziedzinie przyszłych technologii” [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 14–15]. Jednocześnie bardzo ważnym komponentem zmian musi być, w ocenie EPL, wsparcie finansowe i tworzenie systemu zachęt dla przedsiębiorców, rolników, przemysłu. Pojawił się także postulat, by w celu urealniania szans na powodzenie zmian, w większym stopniu uwzględniać potrzeby poszczególnych miast i regionów podczas przygotowywania strategii środowiskowych, energetycznych i klimatycznych oraz ich finansowania [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 14]. Wreszcie, w ramach deklaracji dalszego rozwoju Zielonego Ładu i jego wejścia w fazę implementacji, EPL zadeklarowała w manifestie poparcie dla następujących inicjatyw:

1. wzmocnienia europejskiej strategii redukcji odpadów i europejskiej strategii w zakresie tworzyw sztucznych, zwłaszcza w odniesieniu do mikroplastiku,
2. wdrożenia strategii na rzecz jakości wody i powietrza na poziomie europejskim,
3. podjęcia kwestii substancji per- i polifluoroalkilowych (PFAS),
4. przeniesienia na poziom unijny odpowiedzialności za zawieranie międzynarodowych umów środowiskowych dla całej UE,
5. odblokowanie inwestycji w innowacje z zakresu czystych technologii,
6. stworzenie planów inwestycyjnych dla tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze czystych technologii,
7. promowanie gospodarki o obiegu zamkniętym w celu odpowiedzialnego wykorzystania surowców,
8. rozwój strategii wodorowej i dążenie do zwiększenia międzynarodowej produkcji wodoru,
9. uczynienie z Europy centrum badań nad innowacyjnymi technologiami energetycznymi, ze szczególnym uwzględnieniem syntezy jądrowej,
10. unikanie nadmiernego rozdrobnienia aktów prawnych dotyczących jednego tematu, przywiązywanie większej wagi do tego by prawodawstwo – również to z zakresu ochrony środowiska – było przyjazne dla użytkownika, łatwe do zrozumienia, możliwe do wdrożenia i wolne od biurokracji i związanych z nią kosztów, w myśl zasady *one in, two out* [EPP 2024 Manifesto..., 2024: 10 i 14–15]¹.

Szczególny wątek – zwłaszcza w świetle poprzedzających wybory do PE protestów rolniczych, ale także alarmujących danych, iż do 2040 roku UE może stracić 6,4 mln gospodarstw rolnych, co stanowi spadek o ponad 60% w porównaniu z 2016 rokiem – poświęcono problemom rolnictwa i rolników [EPP 2024 Manifesto..., 2024: 17]. W manifestie pojawiła się konkluzja, że cele takie jak ochrona klimatu, zachowanie bioróżnorodności i zrównoważonego krajobrazu możliwe są do realizacji jedynie przy współpracy i dialogu z rolnikami, dlatego też należałoby unikać działań odbieranych jako wymierzone w rolników lub realizowane w oparciu o decyzje narzucane odgórnie. Jako szczególny przejaw zjawisk związanych z problemem zmian klimatu wskazano trapiący wiele regionów rolniczych problem suszy. Stąd zwrócenie uwagi na gospodarkę wodną i działania na rzecz zwiększenia odporności na zjawisko niedostatku wody, m.in. stworzenia

¹ Jest to zasada polegająca na tym, że w przypadku, gdy decydenci polityczni muszą wprowadzić nowe regulacje, i gdy przestrzeganie tych regulacji wiąże się z dodatkowymi kosztami dla przedsiębiorstw, muszą usunąć lub zmodyfikować istniejące regulacje o wartości dwóch jednostek oszczędności, na każdą jednostkę nałożonych kosztów lub ewentualnie usunąć dwie stare regulacje, w miejsce jednej nowej [Gontarz-Dobrowolska, 2021: 231–247].

European Resilience Scoreboard, służącej zapobieganiu klęskom żywiołowym oraz europejskiego planu korzystania i ponownego wykorzystania oraz gromadzenia i przechowywania wody [EPP 2024 Manifesto..., 2024: 17]. Jednocześnie w manifestie zadeklarowano, że w ocenie EPL Wspólna Polityka Rolna na okres 2028–32, musi mieć silniejszy filar ekonomiczny, gdyż: „dopłaty bezpośrednie powinny służyć zapewnieniu podstawowych dochodów rolnych i zapewnić ochronę na niestabilnych rynkach” [EPP 2024 Manifesto..., 2024: 17]. Konkluzja taka jest oczywistym pokłosiem rolniczych protestów, związanych z kosztami wdrażania Zielonego Ładu oraz problemem niekontrolowanego napływu produktów rolnych z Ukrainy. Co więcej w manifestie zadeklarowano wprost, że aby zachęcić rolników do działań proklimatycznych i zrównoważyć koszty związanej z tym transformacji, konieczne jest odpowiednie i dodatkowe finansowanie oraz zwrot w stronę nowoczesnych technologii, zmierzających w stronę zagwarantowania zamkniętego obiegu składników odżywczych i odwołujących się do wsparcia z zakresu robotyki i biotechnologii. Odwołano się też bezpośrednio do potrzeby kontynuowania założeń Zielonego Ładu, dotyczących rolnictwa, jednak ze staraniem uwzględnieniem interesów konsumentów i rolników, w szczególności w zakresie nowych przepisów dotyczących zrównoważonego stosowania środków ochrony roślin i zredukowania biurokracji [EPP 2024 Manifesto..., 2024: 18].

Problemy energetyki także ujęte zostały w bloku tematycznym poświęconym społecznej gospodarce rynkowej pod hasłem: „Nasza Europa potrzebuje energii”. Już we wstępie do tego wątku podkreślono, iż nie bez przyczyny fundamenty europejskiej integracji związane były z produkcją węgla i stali, a dla jednoczącej się Europy kwestia dzielenia się surowcami strategicznymi była zawsze kwestią priorytetową, której znaczenie nabrało wagi w związku z konsekwencjami napastniczej wojny prowadzonej przez Federację Rosyjską na Ukrainie oraz koniecznością systemowej konkurencji z Chinami [EPP 2024 Manifesto..., 2024: 12]. Postulaty wyborcze EPL w zakresie transformacji energetycznej ujęto następująco:

1. rozwój połączeń wzajemnych między państwami członkowskimi w zakresie sieci elektrycznej i gazowej w celu stworzenia realnej i wydajnej Unii Energetycznej;
2. zachęty dla inwestorów zmierzające do dalszej integracji europejskiego rynku elektryczności i gazu, aby zapewnić niższe ceny energii dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych;
3. idea Unii Energetycznej realizującej cele neutralności węglowej, jednak z pozostawieniem w gestii państw decyzji dotyczącej ich specyficznego mixu energetycznego;

4. opowiadanie się za „Europą innowacyjną”, nie zaś „Europą zakazującą” – stawianie w centrum problemu dostaw energii, potrzeb ekonomicznych, finansowych i społecznych obywateli;
5. konieczność lepszego dostosowania procesu transformacji energetycznej do lokalnych warunków i potrzeb – np. w zakresie koniecznych dostosowań związanych z wymogami remontowymi i termomodernizacją wynikającymi z tzw. dyrektywy budynkowej, czyli dyrektywy o efektywności energetycznej budynków (*Energy Performance of Buildings Directive* – EPBD). Stąd postulat EPL, aby zagwarantować odpowiednie wsparcie dla gospodarstw domowych, które będą musiały radzić sobie zarówno z rosnącymi cenami energii, jak i dodatkowymi wymaganiami, np. w zakresie termomodernizacji [Roguski, 2024]. Jednocześnie zaznaczyć należy, że działania w zakresie regulowanym przez dyrektywę budynkową podyktowane były faktem, iż jak oszacowano, budynki w UE odpowiadają za konsumpcję 40% całej wyprodukowanej energii, co jest odsetkiem wyższym niż ten wykorzystywany przez przemysł. Odpowiadają też za ponad jedną trzecią (36%) emisji bezpośrednich i pośrednich gazów cieplarnianych trafiających do środowiska [*In focus: Energy efficiency in buildings...*, 2020];
6. działania na rzecz rozwoju technologii związanej z produkcją i recyklingiem baterii – w związku z prognozowanym wysokim wzrostem zużycia surowców – w tym np. litu, na który zapotrzebowanie w Europie wzrosnąć ma do 2050 roku sześćdziesięciokrotnie;
7. działania na rzecz wspólnej strategii pozyskiwania i dywersyfikacji zasobów, zwłaszcza metali ziem rzadkich z Afryki, Ameryki Łacińskiej i Azji;
8. niezideologizowane podejście do nowych technologii: rozwoju paliw alternatywnych, zwłaszcza nowych zrównoważonych paliw płynnych, technologii wodorowych, nowych układów napędowych;
9. rozwój transeuropejskich sieci transportowych (TEN-T) [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 12–13].

Wreszcie, w części manifestu poświęconej problemom energetycznym, znalazły się także wątki poświęcone temu, co udało się osiągnąć i zrealizować; wskazano tu m. in. na: podjęcie reformy rynku energetycznego zmierzającej do pierwszeństwa odnawialnych źródeł energii, zawierania umów długoterminowych, poprawy warunków inwestycyjnych, przyspieszenia wymaganych procedur, dążenie do obniżenia krańcowych kosztów energii w całej gospodarce, rozwijanie rynku wewnętrznego dla branż czystych technologii, uruchomienie procesów dekarbonizacji i rewitalizacji energochłonnych gałęzi przemysłu [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: 13].

W miejscu osiągnięć wskazano także wdrożenie programu REPowerEU, mającego na celu stopniowe wyeliminowanie importu rosyjskich paliw kopalnych i zerwanie z zależnością energetyczną od Federacji Rosyjskiej. Na potrzeby wspomnianego programu Komisja uruchomiła blisko 300 mld euro głównie w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (*The Recovery and Resilience Facility* – RRF). Dzięki zmienionemu rozporządzeniu w sprawie RRF państwom członkowskim przyznano dodatkowe dotacje REPowerEU o wartości 20 mld euro za pośrednictwem funduszu innowacyjnego i sprzedaży uprawnień w ramach systemu handlu uprawnieniami do emisji (ETS). Aby sfinansować swoje plany REPowerEU, państwa członkowskie mogą również wnioskować o transfery z rezerwy *Brexit Adjustment Reserve* (BAR). Całkowita kwota dostępna z rezerwy wynosi 5,4 mld euro. Inne źródła finansowania programu to środki z funduszy polityki spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, środki Europejskiego Banku Inwestycyjnego, wreszcie środki krajowe z dochodów fiskalnych oraz fundusze z prywatnych inwestycji [*REPowerUE...*, 2024]. Jednocześnie w manifestie podkreślono także istotne znaczenie wprowadzanych zmian dla kwestii bezpieczeństwa, troskę o zachowanie i zabezpieczenie krytycznej infrastruktury energetycznej i najbardziej innowacyjnych firm z tej branży przed wpływem i przejęciami przez państwa trzecie, zwłaszcza Chiny. Zwiększanie niezależności energetycznej wskazane zostało jako ważny element na drodze do poprawy ogólnej odporności Unii Europejskiej i jej państw członkowskich w myśl stwierdzenia: „Czysta energia jest nie tylko dobra dla planety, ale także dla naszego bezpieczeństwa” [*EPP 2024 Manifesto...*, 2024: II i I3].

PODSUMOWANIE

Reasumując powyższe wywody i odpowiadając na postawione na wstępie pytania badawcze, stwierdzić trzeba, że sposób postrzegania problematyki klimatycznej i związanej z transformacją energetyczną prezentowany przez EPL jest przede wszystkim nacechowany praktycznym podejściem. W obu manifestach problematykę tę ułożono w obszarze związanym z kwestiami gospodarczymi i modelem społecznej gospodarki rynkowej, przy silnym odżegnywaniu się od traktowania tych zagadnień z perspektywy ideologicznej. Cecha ta ma wyróżniać stosunek EPL do omawianych zagadnień przede wszystkim na tle ugrupowań lewicowych, ale także skrajnie prawicowych. Jednocześnie partia nie podejmuje dyskusji z zagadnieniem wpływu człowieka i jego gospodarki na klimat, uznając tę sprawę za fakt potwierdzony naukowo. Proponowane odpowiedzi na to wyzwanie, zdaniem

EPL, powinny mieścić się w pałacu możliwości do zastosowania środków prawnych i gospodarczych, stąd koncepcja Europejskiego Zielonego Ładu jako pakietu zmian legislacyjnych i strategii gospodarczych.

Bardzo istotnym punktem odniesienia dla EPL jest także kwestia kosztów transformacji. Ważne jest, oprócz wykorzystania finansowania rynkowego, udzielenie zarówno gospodarstwom domowym, jak i rolnikom oraz przedsiębiorcom, pomocy i zachęt w postaci wsparcia finansowego, stąd podkreślenie wagi instrumentów takich jak REPowerUE oraz fundusz sprawiedliwej transformacji. Jednocześnie podkreślono potrzebę unikania regulacji, które ingerowałyby nadmiernie w praktyczne rozwiązania technologiczne oraz potęgowały biurokrację. Najważniejszym celem partii w zakresie transformacji energetycznej jest stworzenie realnej unii energetycznej oraz warunków prawdziwie swobodnego przepływu energii jako towaru, usprawnienie systemu handlu emisjami oraz wspieranie innowacji w dziedzinie energetyki, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania wodoru i syntezy jądrowej. Celem działań z zakresu dążenia do neutralności klimatycznej powinno być również podniesienie innowacyjności, poziomu wzrostu gospodarczego oraz zatrudnienia, a także odwrócenie procesów dezindustrializacji, przede wszystkim poprzez rozwój i zyskanie dominującej pozycji w branży elektromobilności i czystego transportu. Zatem program partii, po doświadczeniach minionej i wobec nowej kadencji PE, streścić można w ramach następujących zestawień: praktyka, nie ideologia, zachęty, nie kary, rozsądna regulacja, nie przymus. Kwestią otwartą pozostaje natomiast, na ile dotrzymanie w praktyce tych zobowiązań będzie możliwe. Szczególnie, iż w partii coraz częściej pojawiają się wątpliwości i zastrzeżenia dotyczące zarówno założeń, jak i praktycznej realizacji Zielonego Ładu. Stąd wiele projektów Komisji, znacznie ambitniejszych pod względem celów klimatycznych, ostatecznie w procesie legislacyjnym uległo i będzie ulegać złagodzeniu, jak to się stało w przypadku dyrektywy budynkowej czy ograniczeń dotyczących stosowania środków ochrony roślin w rolnictwie. Zwrócenie szczególnej uwagi na rolnictwo i rolników, jako istotny element polityki klimatycznej, to również cecha charakterystyczna dla europejskiej chadecji.

Niewątpliwie w ciągu ostatnich pięciu lat stanowisko EPL wobec omawianej tematyki uległo pewnej ewolucji, zwłaszcza jeśli chodzi o ilość miejsca poświęconego zagadnieniom środowiskowym w manifestach wyborczych oraz stopień szczegółowości w ich omawianiu. Z analizy treści manifestów wynika, że w manifestach EPL z lat 2019 i 2024, odsetek zdań dotyczących polityki środowiskowej, utrzymywał się w relacji 4,11% (2019) do 5,94% (2024). Wzrost zaobserwowano także jeśli chodzi o temat polityki energetycznej – tu relacja zdań jej dotyczących wyniosła 1,23% (2019) do 3,93% (2024) [Kocsis i Stratulat, 2024: 3–4]. Prowadzi

to do konkluzji, iż EPL uznała za konieczne komunikowanie się ze swoim – także potencjalnym – elektoratem w sprawach klimatycznych i związanych z transformacją energetyczną w szerszym niż dotychczas zakresie. Jednocześnie trudno oprzeć się wrażeniu, że manifest 2024 ma także położyć kres opiniom o poważnym rozłamie w partii i nasilającej się na tle realizacji założeń Zielonego Ładu wewnętrznej opozycji wobec Ursuli von der Leyen. Nie ulega też wątpliwości, że postawa EPL wobec omawianych zagadnień jest charakterystyczna dla ugrupowania o profilu centrowym, odbiega bowiem zarówno od radykalnych poglądów socjalistów, a przede wszystkim Zielonych, ale także od radykalnej niechęci wobec „zielonej” reformy, jaką prezentują bardziej prawicowi Europejscy Konserwatyści i Reformatorzy.

Ujęcie ochrony klimatu i transformacji energetycznej w kategoriach ekonomicznych i bezpieczeństwa, jak czyni to EPL, jest ujęciem interesującym i wyborczo skutecznym: dywersyfikuje przesłanki za potrzebą „zielonej” transformacji i nadaje jej znacznie większą wagę. Jest to jednak również ścieżka ryzykowna, ze względu na zagrożenie podporządkowania koncepcji prawdziwie zrównoważonego rozwoju dominacji celów czysto biznesowych, w których dobro obywateli ustąpić musi wobec interesów rynku [Moore, 2024: 15–17].

Oczywiście manifesty wyborcze są jedynie wokandą wyborczą partii politycznych i niekoniecznie stanowią wiarygodne wskazanie wyborów politycznych, których nowi posłowie do PE dokonają w praktyce. Często są one celowo dostosowywane do preferencji wyborczych elektoratu lub odzwierciedlają gotowość partii do taktycznego dostosowania się do aktualnego klimatu politycznego. Ponieważ jednak wyrażają także konkretne propozycje polityczne, stanowią ważną wskazówkę dotyczącą obszarów polityki, które partie uznają za szczególnie istotne [Kocsis i Stratulat, 2024: 6]. W związku z tym zapowiadają, jakiego rodzaju kwestie prawdopodobnie będą kształtować rywalizację polityczną w PE kadencji 2024–2029.

BIBLIOGRAFIA

1. United Nations (2015), *Conference of the Parties. Twenty-first session. Paris, 30 November to 11 December 2015. Framework Convention on Climate Change. Adoption of Paris Agreement* <https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/109r01.pdf> [dostęp: 28.08.2024].
2. European People's Party (2019), *Climate Resolution. EPP vision for a sustainable planet cutting the emissions while creating jobs*, Brussels.
3. European Commission (2024), *Critical Raw Materials Act*, https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/raw-materials/areas-specific-interest/critical-raw-materials/critical-raw-materials-act_en [dostęp: 27.08.2024].
4. European People's Party (2024), *EPP 2024 Manifesto. Our Europe, a safe and good home for the people*, Brussels.
5. European People's Party (2022), *EPP leading the sustainable transition towards a climate-neutral future*, Brussels.
6. European People's Party (2019), *EPP Manifesto. Let's open the next chapter for Europe together*, Brussels.
7. European People's Party (2020), *EPP Position Paper: Decarbonising Europe's Economy with Ambition*, Brussels.
8. European People's Party (2021), *EPP Resolution. Tackling the High Energy Prices*, Brussels.
9. European People's Party (2022), *EPP Statement on a European Energy Union for a Prosperous, Secure, Carbon-Neutral Future*, Brussels.
10. European People's Party (2024), *Who we are*, <https://www.epp.eu/who-we-are> [dostęp: 27.08.2024].
11. Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej (2024), *Europejski zielony ład*, <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/> [dostęp: 28.08.2024].
12. Komisja Europejska (2019), *Europejski Zielony Ład: jak do 2050 r. uczynić z Europy pierwszy neutralny dla klimatu kontynent, stymulując gospodarkę, poprawiając stan zdrowia i jakość życia obywateli, dbając o przyrodę i nie pozostawiając w tyle żadnej osoby ani żadnego regionu*, [komunikat prasowy z 11.12.2019] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_19_6691 [dostęp: 8.08.2024].
13. Gontarz-Dobrowolska M. A. (2021), *Zasada one-in, one-out jako granica ingerencji ustawodawczej w sferę wolności działalności gospodarczej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” Nr 3 (61), DOI 10.15804/ppk.2021.03.15.
14. Komisja Europejska (2020), *In focus: Energy efficiency in buildings*, https://commission.europa.eu/news/focus-energy-efficiency-buildings-2020-02-17_en [dostęp: 27.08.2024].
15. Jones M. G. (2024), *From migration crackdown to Green Deal overhaul: Key takeaways from the EPP manifesto*, Euronews, 06.03.2024, <https://www.euronews.com/my-europe/2024/03/06/>

- from-migration-crackdown-to-green-deal-overhaul-key-takeaways-from-the-epp-manifesto [dostęp: 27.08.2024].
16. Klosidis K., Kolinska D. (2024), *Parlament ponownie wybiera Ursulę von der Leyen na Przewodniczącą Komisji Europejskiej*, Parlament Europejski, 18.07.2024, <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/press-room/20240710IPR22812/parlament-ponownie-wybiera-ursule-von-der-leyen-na-przewodniczaca-komisji> [dostęp: 27.08.2024].
 17. Kocisis L., Stratulat C. (2024), *Data Analysis*, [w:] *EU Elections 2024: What do party manifestos say on key policy issues?*, European Policy Centre, Brussels.
 18. Łapiński P. (2022), *Od ekologicznego Sasa do Lasa. Frakcje w Parlamencie Europejskim o neutralności klimatycznej*, Klub Jagielloński, 01.06.2022, <https://klubjagiellonski.pl/2022/06/01/od-ekologicznego-sasa-do-lasa-frakcje-w-parlamencie-europejskim-o-neutralnosci-klimatycznej/> [dostęp: 28.08.2024].
 19. Michalopoulos S. (2024), *The key policy changes centre-right EPP made in its final manifesto*, Euractiv, 04.03.2024, <https://www.euractiv.com/section/elections/news/the-key-policy-changes-centre-right-epp-made-in-its-final-manifesto/> [dostęp: 27.08.2024].
 20. Misiura M. (2024), *Desant w Bremerhaven. Chińskie elektryki zaleją Europę? Niemcy alarmują: to podbój Europy*, Bankier.pl., 01.03.2024, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Desant-w-Bremerhaven-Chinskie-elektryki-zaleja-Europe-Niemcy-alarmuja-to-podboj-Europy-8704010.html> [dostęp: 28.08.2024].
 21. Moore B. (2024), *The Green Transition and the Future of the Green Deal, Agriculture and food safety, Energy Transition*, [w:] *EU Elections 2024: What do party manifestos say on key policy issues?*, European Policy Centre, Brussels.
 22. Rada Europejska (2024), *Porozumienie Paryskie: droga ku neutralności klimatycznej*, Rada Unii Europejskiej, 27.01.2024, <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/paris-agreement-eu/> [dostęp: 28.08.2024].
 23. REPowerUE. *Affordable, secure and sustainable energy for Europe* (2024), European Commission, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en [dostęp: 28.08.2024].
 24. Roguski A. (2024), *Dyrektywa budynkowa EPBD zaraz wchodzi w życie. Dwa lata na implementację*, „Rzeczpospolita”, 16.05.2024, <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art40369121-dyrektywa-budynkowa-epbd-zaraz-wchodzi-w-zycie-dwa-lata-na-implementacje> [dostęp: 27.08.2024].
 25. Simon F., Taylor K., Kurmayer N.J., Messad P. (2023), *EU's butchered buildings directive is the price of democracy*, Euractiv, 11.10.2023, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eus-butchered-buildings-directive-is-the-price-of-democracy/> [dostęp: 28.08.2024].
 26. *The Net-Zero Industry Act: Accelerating the transition to climate neutrality* (2024), European Commission, https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/sustainability/net-zero-industry-act_en [dostęp: 28.08.2024].

27. Walewska D. (2024), *Chiny odpowiadają na unijne cła na auta elektryczne. Co mają na celowniku?*, „Rzeczpospolita”, 09.07.2024, <https://www.rp.pl/handel/art40786711-chiny-odpowiada-ja-na-unijne-cła-na-auta-elektryczne-co-mają-na-celowniku> [dostęp: 27.08.2024].